

כיבוס ביום שישי

❖ מהם שני הטעמים שנאמרו בראשונים לתקנת עזרא?

משנה ברורה סימן רמב ס"ק ה:

היינו כדי שיהיו לבנים לשבת... ולפי זה צריך לזהר שלא לילך בחלוק אחד כמה שבתות, כדי שלא לעבור על תקנות עזרא.

❖ כיצד הסיק המשנה ברורה הלכה זו מתקנת עזרא?
❖ על פי איזה טעם?

פוסקי דורנו, התייחסו לכך שכביסה במכונת כביסה אינה דורשת זמן רב:

ילקוט יוסף אורח חיים סימן רמב סעיף ז:

מתקנת עזרא הסופר שאין לכבס בגדים בערב שבת, אלא מקדימים לכבס ביום חמישי בשבת. ואפשר לכבס גם בשאר ימות השבוע, אך טוב יותר לכבס מיום רביעי והלאה, שאז מתחילה הארת השבת, וניכר שהוא לכבוד שבת. והיום שמכבסים במכונת כביסה חשמלית ואין צריך לבזבז הרבה זמן לכיבוס הבגדים, נראה שמותר לכבס בערב שבת. ומכל מקום נכון להקדים, כדי שיום השישי כולו יהיה פנוי לצרכי שבת.

טעמים נוספים לחשיבות הקדמת הכביסה, כתבו האחרונים:

פסקי תשובות אורח חיים סימן רמב אות י':

בשו"ת משנה הלכות במכתב שבסוף ספר פסקי תשובות כתב לחשוש למגן אברהם שבתקנת עזרא היה גם כן שלא לכבס בערב שבת, ואף על פי שנתן טעם לתקנה, בכל תקנות קדמונים יש טעמים נסתרים שלא גילו, ועוד משום לא פלוג דגם בזמננו ישנם מקומות נידחים שעדיין אין בידם מכונות כביסה.

לעומת זאת, בשו"ת אור לציון (חלק ב פרק טז אות א) כתב: אין לכבס בגדים אף במכונה ביום שישי, ובין האיש ובין האשה אסורים, אלא אם כן יש לו גם מכונת יבוש, שאז מותר לכבס ולייבש ביום שישי. ובשעת הדחק, כגון שיום חמישי היה גשום, ואף אם היה מכבס לא היה יכול לתלות את הכביסה באותו יום, רשאי לכבס ביום שישי בכל אופן.

❖ מה הדין בדיעבד במי שלא כיבס ביום חמישי?

הקדמה:

כתוב בספר ישעיה: "וקראת לשבת עונג, לקדוש ה' מכובד, וכבדתו מעשות דרכיך". למדו מכאן חכמים שמצווה לכבד את השבת במלבוש נאה. המכבד את השבת לא להנאת גופו הוא עושה אלא לכבוד שמים. חשיבות יתירה נודעה ללבישת כסות נאה ונקיה לשבת, אף בעת השירות הצבאי, ויש להשתדל בכך ככל האפשר (כלבישת מדי א' או מדי ב' נקיים).

שאלה: האם חייל שהגיע ביום ששי לביתו ומתעתד לחזור לבסיס מיד במוצ"ש, רשאי לכבס בגדיו במכונת כביסה? והאם רשאי להפעיל את המכונה לפני השבת כך שתמשיך בפעולתה בשבת עצמה? האם חיילים שסיימו שבוע אימון חורפי ולא נותרו בידיהם מדים נקיים, רשאים לכבסם בידיים ביום ששי?

א. כיבוס ביום חמישי או שישי

עזרא הסופר תיקן שיכבסו את הבגדים ביום חמישי: תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף פב עמוד א: "עשרה תקנות תיקן עזרא... ומכבסים בחמישי בשבת משום כבוד שבת".

בטעם התקנה נאמרו שני הסברים בדברי הראשונים:

א. הרמב"ם (הלכות שבת פרק ל הלכה ג) כרך את תקנת עזרא בחובה ללבוש בגדים נאים בשבת: ומכבוד השבת שילבש כסות נקיה, ולא יהיה מלבוש החול כמלבוש השבת, ואם אין לו להחליף משלשל טליתו כדי שלא יהא מלבושו כמלבוש החול, ועזרא תיקן שיהו העם מכבסים בחמישי מפני כבוד השבת.

ראשונים אחרים הסבירו יותר את טעם התקנה על דרך זו:

רא"ש מסכת בבא קמא פרק ז סימן יט: ושהו מכבסים בחמישי בשבת מפני כבוד שבת ללבוש לבנים, ובערב שבת אין פנאי לכבס.

ב. לעומת זאת, ראשונים אחרים קשרו את התקנה להכנת שאר צרכי שבת ביום שישי:

בית הבחירה למאירי מסכת בבא קמא דף פב עמוד א: ולא ימתינו (לכבס) עד ערב שבת (יום שישי), מפני שיניחו ערב שבת כולו לצרכי הכנת שבת.

כתב הבן איש חי:

וכן נחלקו בדבר למעשה:

בן איש חי שנה שניה פרשת לך לך סעיף ח:

שולחן ערוך או"ח הלכות שבת סימן רנב סעיף ה:

ואף על פי שאמרנו דאין רשאין לכבס בערב שבת, אם נאנסו ולא כבסו קודם, רשאין לכבס בערב שבת.

ומותר לתת חטים לתוך רחיים של מים, סמוך לחשיכה. הגה: ...ויש אוסרים ברחיים ובכל מקום שיש לחוש להשמעת קול, והכי נהוג לכתחלה, מיהו במקום פסידיא יש להקל.

ב. הפעלת מכונת כביסה ביום שישי בך שתמשיך לפעול בשבת

לאור זאת, האם יש להקל במקרה של חייל שחזר לביתו סמוך לכניסת שבת וזמנו דחוק? כתב הגאון רבי עובדיה יוסף זצ"ל:

הגמרא דנה באפשרות להתחיל פעולה מבעוד יום באופן שתמשיך לשבת:

שו"ת יחווה דעת חלק ג סימן יח:

תלמוד בבלי מסכת שבת דף יח עמוד א:

שאלה: חיילי צה"ל המגיעים לביתם לחופשה קצרה בערב שבת אחר הצהרים סמוך לכניסת השבת, ועליהם לחזור לבסיסם במוצאי שבת, האם מותר להם לתת בגדיהם לתוך מכונת כביסה אוטומטית, ולהפעילה לפני שקיעת החמה, והיא מכבסת והולכת מאליה בשבת?

תנו רבנן: אין נותנין חטין לתוך הריחים של מים אלא בכדי שיטחנו מבעוד יום. מאי טעמא (מהו הטעם לכך)? - אמר רבה: מפני שמשמעת קול. אמר ליה רב יוסף: ולימא מר (תסביר את טעם הדיון) משום שביתת כלים!... אלא אמר רב יוסף: משום שביתת כלים (לדעת בית שמאי, אסור שכליו של האדם יפעלו מאליהם בשבת, אולם ההלכה היא כדעת בית הלל שאין בכך איסור, וממילא לדרך זו, מותר לשים החיטים בריחים באופן שיטחנו מאליהם בשבת).

תשובה: ולפי זה הדבר ברור שבנידון שלנו לדעת מרן השלחן ערוך מותר בפשיטות לתת בגדים למכונת כביסה אוטומטית סמוך לכניסת השבת, והם מתכבסים מאליהם בשבת. ואף לדעת הרמ"א, הואיל וכאן יש צורך בדבר, כי במוצאי שבת יצטרכו לשוב מיד לבסיסם, והשעה דחוקה להם, לכן יש להתיר לעשות כן.

הראשונים נחלקו כיצד יש לפסוק את ההלכה במחלוקת זו, וסיכם את דבריהם הבית יוסף:

ג. הלכה למעשה

בית יוסף אורח חיים סימן רנב:

כך כתבנו בספרנו תורת המחנה פרק כט תשובה ו:

ולפי זה לתת חטים לתוך ריחים לרב יוסף שרי (מותר) ולרבה אסור. וכתבו התוספות והרא"ש, שרבינו תם פסק כרב יוסף, והם דחו דבריו והעלו דהלכה כרבה, וכן פסק רבנו חננאל, וכן דעת סמ"ג וסמ"ק והתרומה. והרי"ף הביא שתי הסברות ולא הכריע והרמב"ם לא הזכיר דין זה כלל ומשמע דסבירא ליה כרב יוסף דשרי (שמתייר)... ולענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם ורבינו תם מתירים ועוד דמילתא דרבנן הוא הכי נקטינן (כך עלינו לפסוק), אלא שבמקום שנהגו איסור אין להתיר.

א. במקום צורך ניתן להקל בכיבוס במכונה בערב שבת, ובשעת דחק, כשאין באפשרותו לכבס במהלך השבוע, ניתן אף להקל בכיבוס ביד, במיוחד כשנצרך לבגדים אלה לשבת.

ב. חייל שהגיע לביתו סמוך לכניסת השבת ומתעתד לצאת לבסיסו מיד בצאת השבת ונזקק לכבס בגדים להמשך השבוע, רשאי להקל ולהפעיל את מכונת הכביסה (או הייבוש) לפני כניסת השבת, למרות שפעולתה תימשך בשבת והיא מרעישה מעט. (ויש להוסיף שכל ההיתר הוא בהפעלת המכונה מבעוד יום, אך כמובן שאסור לפתוח את דלת המכונה כשהדבר כרוך בהדלקה או כיבוי של נורת ביקורת).

לעומת זאת, הרמ"א בספרו דרכי משה

(אורח חיים סימן רנב אות ז), נקט כדעת המחמירים:

ולי נראה דמסתמא יש לנהוג איסור כדעת התוספות שדחו דברי רבינו תם... מיהו במקום שנהגו היתר אין למחות בידם, וכן נראה מדברי מהר"י ווייל.

'והגית בו'

דפי מקורות בהלכה צבאית ללימוד עצמי לחיילי צה"ל

יוצא לאור ע"י הרבנות הצבאית הראשית - ענף ההלכה - בית המדרש להלכה צבאית

מערכת: סא"ל הרב שהם עורקבי רע"ן הלכה, רס"ן הרב דב ברקוביץ רמ"ד הלכה,

סרן הרב דודי גרינפלד מפקד בית המדרש, אע"צ הרב חנניה שפרן

כתביבה ועריכה: טור' ר' בן אור ודאוקר, טור' ר' אוריאל בוכריס.

הקו הפתוח: 052-9414414. נשמח לשאלות ולתגובות: bmlhalacha@gmail.com

הצטרפות לקבוצת ההלכה יומית לחיילים בוואצפ וקבלת דפי 'והגית בו' (קבוצה שקטה),

סרקו את הקוד הבא:

